

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” IAȘI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE**

**ARGOU, JARGON, LIMBAJ LICENȚIOS ÎN TRADUCERI
ROMÂNEȘTI ALE PROZEI LATINO-AMERICANE:
ALEJO CARPENTIER ȘI MARIO VARGAS LLOSA**

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Dragoș Cojocaru

Doctorandă:

Ioana Gh. Ilisei

Cuprins

0. Introducere	p. 1
0.1. Preambul	p. 1
0.2. Obiectivele lucrării	p. 6
0.3. Structura lucrării	p. 6
I. Elemente de frazeologie și traductologie	p. 10
I.1. Argou, jargon, limbaj licențios, eufemisme	p. 10
I.2. Americanisme și alte -isme, <i>jerga</i> , <i>argot</i> , <i>germania</i> , <i>caló</i> etc.	p. 19
I.3. (Im)posibilitatea traducerii – metode și tehnici	p. 27
I.4. Frazeologie – unități frazeologice	p. 39
II. Operă și stil – repere bibliografice	p. 46
II.1. Alejo Carpentier	p. 46
II.1.1. <i>Recursul la metodă</i>	p. 51
II.1.1. <i>Ritualul primăverii</i>	p. 56
II.2. Mario Vargas Llosa	p. 60
II.2.1. <i>Orașul și câinii</i>	p. 66
II.2.2. <i>Sărbătoarea Țapului</i>	p. 71
III. Alejo Carpentier: argou, jargon, limbaj licențios în traducerea literară în traducerea literară	p. 76
III.1. <i>El recurso del método – Recursul la metodă</i>	p. 77
III.2. <i>La consagración de la primavera – Ritualul primăverii</i>	p. 121
IV. Mario Vargas Llosa: analiza corpusului de argou, jargon, limbaj licențios	p. 162
IV.1. <i>La ciudad y los perros – Orașul și câinii</i>	p. 162
IV.2. <i>La Fiesta del Chivo – Sărbătoarea Țapului</i>	p. 249
V. Analiză comparativ-contrastivă a corpusului: Alejo Carpentier vs. Mario Vargas Llosa	p. 317
VI. Concluzii	p. 345
VI.1. Îndeplinirea obiectivelor	p. 349

Abrevieri	p. 354
Sigle	p. 355
Bibliografie	p. 357
Glosar	p. 374
Anexe	p. 418

Lucrarea de față este un nou grăunte în nisipul cercetării, o picătură de apă adăugată la oceanul cunoașterii. Această lucrare își propune să analizeze elementele de argou, jargon și limbaj licențios din opere literare hispano-americane și traducerea acestora în limba română. Cum sunt puține opere din America Latină care sunt traduse în limba română, a fost destul de dificilă alegerea celor doi autori, cubanezul Alejo Carpentier și peruanul Mario Vargas Llosa. De altfel, nu sunt multe opere literare hispano-americane care să conțină și termeni argotici, înjurături, limbaj colocvial, informal etc. Din acest motiv, am ales ca lucrări reprezentative „Recursul la metodă” (*El recurso del método*, 1974) și „Ritualul primăverii” (*La consagración de la primavera*, 1978) două dintre romanele lui Alejo Carpentier, respectiv „Orașul și câinii” (*La ciudad y los perros*, 1963) și „Sărbătoarea Țapului” (*La fiesta del Chivo*, 2000) dintre operele lui Mario Vargas Llosa. Am ales câte două romane pentru fiecare autor pentru a avea suficient corpus în dezvoltarea temei alese, precum și pentru îndeplinirea obiectivelor propuse.

Ajungând studentă, studiul *en détail* al limbii și culturii spaniole mi-a trezit interesul pentru America Latină, în special pentru lumea hispanică și tot ceea ce presupune cultura și civilizația hispanică. Am mers către sfera de argou și jargon întrucât este un aspect care încă nu a fost explorat în literatură sau din perspectivă traductologică, conform cercetării făcute și a bibliografiei studiate. După cum vom putea observa, argoul, jargonul, registrul colocvial sau informal ne introduc în lumea descrisă de autor și, mai ales, ajută

la caracterizarea personajelor și la definirea personalității lor. Limbajul informal, colocvial, argoul sau înjurăturile presupun eliberarea de constrângeri și limitări, duc la construirea unei dimensiuni ironice în planul naratorului sau presupun dezinvoltura într-un spațiu al multiculturalității. De asemenea, limbajul licențios este o trăsătură specifică, caracteristică fiecărui popor ce contribuie la caracterizarea și cunoașterea în detaliu a culturii și civilizației lui.

În secolul al XIX-lea s-au dezvoltat diverse curente literare în Spania (realism, costumbrism, naturalism etc.), iar în America hispanică apare începând cu jumătatea secolului al XX-lea un nou tip de literatură –*el boom latinoamericano*– care au implicat o apropiere de realitatea descrisă. În acest sens, autorii au surprins nu doar realitatea mediului în care trăiau, ci și limbajul claselor sociale cu argotisme, vulgarisme sau limbaj licențios¹.

Mario Vargas Llosa a ajuns să ocupe un loc important în literatura universală prin arta realistă și poetică, americană și universală a operei sale. „Romanul latinoamerican a dat lumii opere notabile tocmai pentru că bogăția lui s-a descătușat de criteriile provinciale și indulgente care îl controlau”. Vargas Llosa este unul dintre cei mai importanți exponenți în viața ai literaturii hispanice și se bucură de o multitudine de studii dedicate operei sale. Opera lui a suferit schimbări importante față de primele romane apărute în anii

¹ Ricardo Senabre, Ascención Rivas, Iñaki Gabaráin (eds.), *El lenguaje de la literatura (siglos XIX y XX)*, Editorial Ambos Mundos, Salamanca, 2004, pp. 275–276.

1960. „Pentru a determina dacă gradul de perfecțiune creativă a primelor opere a scăzut sau dacă timpurile noi au favorizat și marcat opera narativă doar cititorii pot determina, deoarece literatura este individuală, subiectivă și liberă”. Romanul *La ciudad y los perros* exercită o putere irezistibilă și o forță centripetă asupra cititorului care este „tras într-un râu năvalnic” de acțiunea desfășurată în Colegiul Militar „Leoncio Prado” din Lima. Dubla calitate a lui Vargas Llosa de a fuziona o poveste interesantă prin experiența profundă cu scara valorilor tradiționale prin numeroase tehnici, subliniază „forța seducătoare a romanului care aparține artei contemporane”. Prin lumea conflictuală și tradițională, forța descrierii, „îmbinarea realismului poetic cu naturalismul sau existența unui spațiu tradițional și a unui timp conflictual” face ca *La ciudad y los perros* să fie un roman tradițional și contemporan în același timp. Opera conține fragmente din lumea obiectivă, un „realism critic” și un denunț nu doar asupra metodelor folosite în Colegiul Militar „Leoncio Prado”, ci și asupra motivelor din spatele acestora. Chiar dacă violența și răul sunt în interiorul liceului, totul pleacă din sânul familiilor, din oraș, familii care sunt cuprinse în rețeaua de contradicții. Adolescenții împart și scot din ei ceea ce este mai rău, iar violența cadrelor militare este falsă și inutilă, neputând să-i transforme în „bărbați”². Romanul *La fiesta del Chivo* se

² José Miguel Oviedo, *Mario Vargas Llosa: la invención de una realidad*, Barral Editores, Barcelona, 1970, pp. 11–13, 80–82 și 89–90; Helena Establier

încadrează în romanul dictatorial și surprinde ultima zi din viața lui Rafael Leónidas Trujillo Molina, dictator al Republicii Dominicane între 1930–1961, și moartea acestuia. Considerat Părintele Patriei, Trujillo este descris în roman ca cineva care crede că rolul său este de a scoate țara din barbarism și de a o face modernă și civilizată, demnă de comunitatea internațională. Autorul portretizează nu doar un tiran, ci „un fanatic care se simte îndreptățit să facă orice cu scopul de a-și îndeplini obligațiile: un despot, un egocentric convins că aproapele este doar un mijloc pentru scopul său”. Cu acest roman, Vargas Llosa ajunge în mintea oamenilor „prin ficțiuni și fantezii ale unui tiran care a subjugat o țară latinoamericană”³.

Toată opera lui Alejo Carpentier *vibrează* la fel de mult și evidențiază, în același timp, vocația muzicală și de ziarist a scriitorului. Carpentier este, alături de Vargas Llosa și mulți alții, unul dintre cei mai importanți scriitori datorită contribuțiilor narațiunii spaniole în ceea ce privește „frontiere idiomatice și perspectiva tehnică și tematică”. Opera cubanezului încă își păstrează vitalitatea și splendoarea. Cultura populară a insulei natale l-a făcut pe Carpentier să descopere și să diferențieze societatea cubaneză de cea europeană prin „trăsături de proveniență africană combinate cu catolicismul și expresiile artistice europene într-un lung și complex

Pérez, *Mario Vargas Llosa y el Nuevo arte de hacer novelas*, Publicaciones Universidad de Alicante, segunda edición, Alicante, 1998, p. 172.

³ Carlos Granés, *La revancha de la imaginación. Antropología de los procesos de creación: Mario Vargas Llosa y José Alejandro Restrepo*, R. B. Servicios Editoriales, Consejo Superior de Investigaciones científicas, Madrid, 2008, p. 82.

proces de transculturalizare”. Dualismul *aici* (America hispanică) – *acolo* (Europa) este un motiv des întâlnit în romanele sale. Această dualitate este cel mai bine evidențiată în cele două romane care fac scopul analizei noastre. *La consagración de la primavera* urmărește viața Verei, balerină rusă fugită din țara ei natală din cauza evenimentelor din 1917, și a lui Enrique, care face parte dintr-o familie cubaneză înstărită, dar care se vede obligat să se exileze în Parisul anilor 1930, din cauza opoziției față de guvernul lui Gerardo Machado. Viața celor doi și a prietenilor acestora este văzută pe parcursul celor mai importante evenimente istorice ale secolului XX, de la Războiul Civil Spaniol până la revoluția cubaneză și venirea la putere a lui Fidel Castro. *El recurso del método* este un roman dictatorial avându-l ca protagonist pe Primul Magistrat, precum și alte personaje inspirate din realitatea Americii hispanice. Romanul devine astfel o modalitate de înțelegere și de explicare a realității latinoamericane. Opera lui Alejo Carpentier, atât literară cât și ca eseist, ne face să descoperim un cunoscător al culturii timpului său care încearcă „să construiască poduri între America și Europa” (motiv regăsit în romanul *El recurso del método*). Creația estetică are un rol important pentru Carpentier, așa încât „adevărul și arta merg împreună în concepția literară”. Astfel, Carpentier cere o întoarcere la originea literaturii „unde epica și reprezentarea tragică au un loc

fundamental în concepția novelistică: necesitatea verosimilității și personajele *actori*”⁴.

Pe de altă parte, cel mai mare număr de vorbitori de limbă spaniolă se regăsesc pe teritoriul Americii Centrale și de Sud, unde sunt 90% dintre hispanici în cele optsprezece țări care au ca limbă oficială spaniola: Mexic, Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Costa Rica, Panamá, Cuba, Republica Dominicană, Venezuela, Columbia, Ecuador, Perú, Chile, Bolivia, Paraguay, Argentina și Republica Orientală Uruguay. Nouă state o împart cu alte limbi oficiale: Texas, Florida, Puerto Rico, California, Arizona, Nuevo México, Nevada, Utah și o parte din Colorado, Wyoming și Kansas. Astfel, spaniola este o limba de mare difuziune, ocupând locul al doilea în lume ca număr de vorbitori: 442 milioane de vorbitori din 31 de țări⁵.

Această lucrare nu are ca scop prezentarea exhaustivă a noțiunilor teoretice despre limbaj și registre, despre formarea limbii spaniole din America hispanică sau diferențele față de cea peninsulară (standard), ci evidențierea registrelor folosite (colovial, familiar, argotic etc.), a modalităților de traducere și a felului în care s-a menținut același registru pentru a reda sensul din textul sursă,

⁴ Alexis Márquez Rodríguez, *Alejo Carpentier ante la crítica*, Monte Ávila Editores Latinoamericana, Caracas, 2005, pp. VII–VIII; Panamericana Editorial Ltd. (editor), *Alejo Carpentier: selección de ensayos*, Santafé de Bogotá: Panamericana Editorial, 1997, pp. XVII–XVIII și 315.

⁵ <https://www.ethnologue.com/statistics/size>,
<https://www.ethnologue.com/language/spa>, consultate la 20 mai 2017.

precum și incidența cuvintelor specifice limbii spaniole din America Latină.

Această temă a fost puțin sau deloc studiată, mai ales în ceea ce privește literatura. Încă este la început introducerea culturii hispano-americane în România, chiar dacă la nivel cultural s-au realizat diverse contacte cu lumea hispanică încă din perioada comunistă. În zilele noastre, avem acorduri universitare cu centre din America Latină, precum și organizații studențești care întăresc schimburile culturale cu lumea de peste ocean prin voluntariat sau schimburi profesionale. De asemenea, în centrele universitare din România se studiază cultura și civilizația Americii Latine, însă nu la nivelul din Spania, patria mamă, unde în numeroase centre universitare spaniola din America este studiată ca disciplină (spre exemplu Universitatea din Oviedo, Asturias, unde am studiat și eu un semestru).

Teza are o structură logică, așa încât partea teoretică oferă suportul necesar înțelegerii părții analitice. Astfel, pentru a putea face trecerea către analiza propriu-zisă a corpusului, este necesară o introducere teoretică. Primul capitol, **Elemente de frazeologie și traductologie**, este menit să realizeze perspectiva teoretică asupra argoului, jargonului, limbajului licențios, eufemismelor, precum și accepțiunile acestora din lingvistica spaniolă. Tot în acest capitol sunt definiți termeni precum *americanismo*, *germania*, *caló* și alte elemente de argou sau limbaj criptic din Spania și din America Latină. Pe de altă parte, este importantă o prezentare despre metodele

și tehnicile de traducere, precum și câteva elemente introductive despre unitățile frazeologice care constituie un tot unitar și sunt înrădăcinate istoric în cultura și civilizația unei țări. Traducerea reprezintă o formă de mediere culturală între două țări. În cazul de față, medierea este mai complexă, deoarece între limba spaniolă din America hispanică și cea peninsulară, considerată standard, există diferențe.

Capitolul al doilea, **Operă și stil – repere bibliografice**, este menit să ne introducă în viața și opera celor doi autori, precum și în lumea din cele două romane alese la fiecare dintre ei: „Recursul la metodă” (*El recurso del método*) și „Ritualul primăverii” (*La consagración de la primavera*) la Alejo Carpentier, respectiv „Orașul și câinii” (*La ciudad y los perros*) și „Sărbătoarea Țapului” (*La fiesta del Chivo*) pentru Mario Vargas Llosa. Pentru a avea un echilibru structural și pentru a avea un corpus considerabil, pe care să se poată lucra și concluziona, am optat pentru câte două romane. Tot în acest capitol sunt menționate elementele bibliografice și de stil ale fiecărui autor și elementele constitutive ale romanelor, precum registrul utilizat, stilistica, o scurtă caracterizare și prezentare a personajelor și tipologiei acestora, acțiunea etc.

În cadrul capitolelor doi, trei și patru romanele sunt distribuite cronologic în subcapitole, după anul apariției. Pentru Alejo Carpentier avem *El recurso del método*, care apare în 1974, iar traducerea de Dan Munteanu în 1977, și *La consagración de la primavera*, din 1978, cu traducerea românească din 1986 de Dan

Munteanu. La Vargas Llosa avem romanul *La ciudad y los perros*, care apare în anul 1963, cu traducerea în limba română din anul 1992 de Coman Lupu, și *La fiesta del Chivo*, din anul 2000, cu prima traducere în anul 2002, de Luminița Voina-Răuț și Mariana Sipoș, și cea de a doua de Gabriela Ionescu în 2014. După cum se poate observa, traducerile romanelor lui Carpentier apar în perioada comunistă, iar cenzura din acea perioadă nu a fost permisivă în ceea ce privește folosirea cuvintelor argotice, obscene și vulgare în texte literare sau traduceri, însă traducătorul a realizat o traducere rezonabilă.

Următoarele două capitole, **Alejo Carpentier: elemente argotice în traducerea literară** și **Mario Vargas Llosa: analiza corpusului de argou, jargon, limbaj licențios** cuprind corpusul pentru fiecare roman în parte și analiza acestora. Pentru fluidizarea textului am recurs la clasificarea corpusului în funcție de părțile corpului, caracteristici fizice, caracteristici psihice, denumiri de persoane, funcții fiziologice și trăiri, activități, înjurături și altele. În cadrul clasificării cuvintele sunt ordonate alfabetic. Această clasificare are și rolul de a face mai ușoară găsirea termenilor prin gruparea lor în funcție de ceea ce exprimă. Corpusul este pus în context, iar acest lucru este evidențiat printr-un tabel în care sunt, în paralel, expuse fragmentele din textul sursă și din cel țintă. Aceste structuri și aranjamente se vor putea observa de-a lungul capitolelor trei și patru, în care sunt inventariate contextele și analizate cuvintele din cele patru romane. De asemenea, voi preciza și opțiunea mea de

traducere acolo unde este cazul și consider că propunerea mea contribuie la îmbunătățirea traducerii sau apropierea de sensul textului sursă. Explicația și sensul din dicționarele spaniole va fi redată în limba română (trad.n.), însă la glosar se poate consulta explicația în limba spaniolă, din dicționarele explicative spaniole. Glosarul va cuprinde toate cuvintele din cele patru romane care fac subiectul prezentei teze. Interesul este focalizat asupra modalităților și tehnicilor de traducere și a felului în care s-a menținut sensul textului sursă, așa încât să fie redat cât mai fidel mesajul în limba țintă, precum și registrul cuvintelor spaniole și cum a fost menținut în textul țintă.

Ultimul capitol, **Analiză comparativ-contrastivă a corpusului: Alejo Carpentier vs. Mario Vargas Llosa**, este dedicat inventarierii corpusului, și anume: determinarea numărului total de cuvinte și expresii, numărul de cuvinte folosite din limbajul familiar, colocvial, argotic etc., incidența americanismelor sau a cubanismelor, precum și a altor cuvinte care sunt specifice doar într-o anumită țară din America hispanică, determinarea procentajului cuvintelor care au două sau mai multe repetiții în text, cuvintelor care sunt vulgare, obscene sau peiorative, câte eufemisme au fost identificate în textul sursă, termeni care se regăsesc în ambele romane etc. Această analiză este realizată pentru fiecare roman în parte, iar la sfârșit s-a realizat perspectiva contrastivă și comparativă între Carpentier și Vargas Llosa: termeni care se regăsesc atât în corpusul analizat la

Carpentier, cât și în cel de la Vargas Llosa, sau tehnicile de traducere aplicate.

Explicația cuvintelor din limba spaniolă este dată în limba română, iar la **Glosar** vor fi inventariate toate cuvintele și va fi introdusă definiția din dicționarul sau dicționarele care au fost consultate pentru explicarea acestora. În **Anexe**, am inclus o serie de hărți și imagini sugestive care vin în completarea imaginii Americii Latine.

Concluzii – Obiectivele lucrării

După analiza corpusului de cuvinte și expresii licențioase, se poate observa faptul că diferențele dintre limba spaniolă peninsulară (standard) și limba spaniolă din America hispanică sunt ilustrate în fiecare pagină a literaturii fostului Imperiul Colonial Spaniol. Se regăsesc cuvinte specifice teritoriului Americii hispanice, denumite *americanismos* (americanisme), dar și cuvinte care au fost folosite cu sensul pe care l-au deprins pe teritoriul de peste ocean, sau sunt specifice doar unei anumite zone sau țări de pe vastul continent central și sud american.

La cele două romane ale lui Alejo Carpentier s-au folosit:

- în romanul *Recursul la metodă* 12 americanisme, 10 cuvinte cu sensul din limba spaniolă din America, 5 cubanisme, 2 venezuelisme și 2 cuvinte cu sensul din limba spaniolă din Venezuela, 2 mexicanisme, un cuvânt din

limba spaniolă din El Salvador și un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Republica Dominicană;

- în romanul *Ritualul primăverii* am întâlnit 9 americanisme, 5 cubanisme, un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Cuba, un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Panamá.

De asemenea, numărul americanismelor, 12 din totalul de 83 de cuvinte și expresii, este mai mare în primul roman, față de al doilea, în care s-au utilizat doar 9 din 72. Având în vedere faptul că prin persoana Primului Magistrat autorul creează un prototip al dictatorului, inspirându-se din mai multe figuri de pe continentul Americii Latine, în *Recursul la metodă* am găsit și 5 cubanisme, 2 venezuelisme și 2 cuvinte cu sensul din limba spaniolă din Venezuela, 2 mexicanisme, un cuvânt din limba spaniolă din El Salvador și un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Republica Dominicană. Cum acțiunea din *Ritualul primăverii* îl are ca protagonist pe cubanezul Enrique, din corpusul analizat de 72 de cuvinte și expresii am depistat 5 cubanisme și un cuvânt utilizat cu sensul din limba spaniolă din Cuba.

Și în romanele lui Mario Vargas Llosa se găsește un număr important de americanisme:

- în romanul *Orașul și câinii* sunt din totalul de 150 de cuvinte și expresii analizate: 28 de americanisme, 22 de cuvinte cu sensul din limba spaniolă din America hispanică, 5

peruanisme, 9 cuvinte cu sensul din limba spaniolă din Perú și un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Venezuela;

- în *Sărbătoarea Țapului* din cele 70 de cuvinte și expresii sunt 4 americanisme, 6 cuvinte cu sensul din limba spaniolă din America hispanică, un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Republica Dominicană, un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Cuba, un cuvânt cu sensul din argoul peruan și un cuvânt din limba spaniolă din Bolivia.

O1: *Se folosesc mai mulți sau mai puțini termeni de limbaj licențios în zona insulară decât pe continent?*

Putem afirma pentru cazul de față, în urma analizei făcute, că ponderea mai mare este pe continent, mărturie fiind corpusul identificat în romanele peruanului Vargas Llosa de 220 cuvinte și expresii. În cazul lui Carpentier sunt 155 de cuvinte și expresii analizate. În ciuda cuvintelor și expresiilor care se întâlnesc în ambele romane atât pentru Carpentier, cât și pentru Vargas Llosa, corpusul licențios este mai numeros în cazul romanelor peruanului. Această diferență se datorează temei abordate, contextului povestirii, dar și provenienței personajelor care participă la acțiune.

La Alejo Carpentier avem de-a face cu un roman dictatorial, *Recursul la metodă*, în care dictatorul este personajul principal. Autorul abordează cele două teme predilecte operei sale în mod

direct –figura dictatorului și antagonismul Lumea Nouă – Lumea Veche– și face ca perspectiva să fie ironică și comprehensivă aplicând realul miraculos și detașarea. Pe de altă parte, romanul *Ritualul primăverii*, îmbină muzica și epica pe parcursul acțiunii care scoate în evidență evoluția societății cubaneze cu problemele specifice pe parcursul celor mai importante evenimente ale secolului al XX-lea. Așadar, în conturarea imaginii continentului latinoamerican, Carpentier utilizează limbajul licențios într-un procent semnificativ în comparație cu totalul de cuvinte analizate în fiecare roman al său.

Mario Vargas Llosa ne introduce în viața adolescenților din liceul militar „Leoncio Prado” din Lima și pune accent pe argoului peruan și pe limbajul licențios specific fiecărei pături sociale cu romanul moral *Orașul și câinii*. Autorul ne readuce în planul romanului dictatorial cu *Sărbătoarea Țapului* în care narează ultima zi din viață lui Rafael Trujillo și moartea, dictator care a fost la putere timp de 30 de ani în Republica Dominicană. Revenind în cadrul social-politic, limbajul licențios nu se lasă așteptat, mai ales spre finalul romanului. Multiplicitatea punctelor de vedere ale narațiunii lui Mario Vargas Llosa scoate în evidență compromisul ontológico-umanist față de toți oamenii din toate locurile: perspectiva circumstanțială merge alături de conștiința care ne spune

că realitatea umană este revelatoare și omul este mijlocul prin care se realizează totul⁶.

O2: *În ce măsură cei doi autori folosesc cuvinte și expresii identice în romanele lor?*

S-au identificat elemente comune atât între autori, cât și între romane. Corpusul analizat la Alejo Carpentier are numeroase cuvinte și expresii comune cu corpusul analizat la Vargas Llosa, și anume 33 de cuvinte sau expresii comune: *¡(qué) carajo!, ¡caray!, ¡coño!, amariconado, cabrón, cagar, celestina, cochino, cojón, comemierda, estúpido, fregar, hijo de puta, idiota, imbécil, irse al carajo, joder, jodido, la puta que te/lo/los parió, maldito, maricón, mariconería, mear, mierda, miserable, mugriento, pendejada, pendejo, porquería, puto(a), riñones, tirar, un carajo*. Conform datelor expuse, în cazul cubanezului Carpentier se înregistrează un total de 155 de cuvinte și expresii pentru cele două romane, iar la Vargas Llosa un total de 220 în cele două opere.

Între cele două romane ale lui Carpentier se regăsesc 32 de cuvinte comune: *(importar) un carajo, (irse) al carajo, ¡(qué) carajo!, a casa del carajo, basura, buscona, cabrón, cagar, chusma, cochino, cojón, coño, cretino, hijo de puta, idiota, imbécil, jodedera, joder, jodido, maldito, mandar al cuerno, maricón, mear, mierda,*

⁶ Helmy F. Giacoman, José Miguel Oviedo (editores), *Homenaje a Mario Vargas Llosa. Variaciones interpretativas en torno a su obra*, Artes Gráficas Ibarra: Madrid, L. A. Publishing Company: New York, 1971, pp. 13–14.

mierdero, miserable, pendejada, pendejo, puñeta(a), puñetero, puta, putear.

La Vargas Llosa sunt doar 20 de cuvinte și expresii comune între romanele analizate: *¡(qué) carajo!, baboso, cabrón, carajo, hijo de puta, huevos, idiota, imbécil, joder, la puta que lo/te parió, maldita sea, maldito, marica, maricón, mierda, miserable, pendejo, porquería, puto(a), tirar.*

O3: *Se folosesc mai multe americanisme, peruanisme, cubanisme sau expresii specifice țării natale sau altor țări vorbitoare de spaniolă?*

Ambii autori au număr considerabil de expresii care se utilizează în America hispanică. În ansamblu, Vargas Llosa utilizează mai multe americanisme sau cuvinte cu sens din limba spaniolă din America hispanică decât Carpentier. Dacă în cele două romane ale lui Vargas Llosa sunt în total 32 de americanisme și 28 de cuvinte și expresii cu sens din limba spaniolă din America hispanică, la Carpentier avem un total de 21 de americanisme și 10 cuvinte cu sensul din limba spaniolă din America.

Pe de altă parte, putem observa tendința de a utiliza mai degrabă termeni specifici țării natale, și mai puțin termeni specifici altor țări:

- în romanul *Recursul la metodă* 5 cubanisme, 2 venezuelisme și 2 cuvinte cu sensul din limba spaniolă din Venezuela, 2 mexicanisme, un cuvânt din limba spaniolă din El

Salvador și un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Republica Dominicană;

- în romanul *Ritualul primăverii* sunt 5 cubanisme, un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Cuba, un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Panamá.
- în romanul *Orașul și câinii* am întâlnit 5 peruanisme, 9 cuvinte cu sensul din limba spaniolă din Perú și un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Venezuela;
- în romanul *Sărbătoarea Țapului* se regăsesc un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Republica Dominicană, un cuvânt cu sensul din limba spaniolă din Cuba, un cuvânt cu sensul din argoul peruan și un cuvânt din limba spaniolă din Bolivia.

O4: Ce metode de traducere s-au utilizat și în ce măsură s-a păstrat același registru și în limba română?

A fost îndeplinit și acesta cu succes, cu mențiunea că traducerea nu presupune întotdeauna echivalarea unu la unu, iar registrul s-a păstrat și în limba română și s-a căutat cuvântul potrivit în redarea sensului din limba spaniolă. Pe parcursul analizei s-au făcut precizări și propuneri de schimbare a termenilor folosiți de traducători.

Din punct de vedere al metodelor de traducere folosite, precizăm că s-a aplicat în numeroase cazuri traducerea literală.

Pentru romanul *Orașul și câinii* sunt 34 de cuvinte pentru care s-a folosit traducerea literală cu echivalentul românesc. În romanul *Sărbătoarea Țapului* sunt 24 de traduceri literale. La romanele lui Carpentier situația este asemănătoare: 22 de traduceri literale în *Recursul la metodă* și 29 în *Ritualul primăverii*. La celelalte cuvinte și expresii s-au aplicat în toate romanele combinații de două sau mai multe tehnici de traducere în funcție de complexitatea acestora sau de context. Menționăm că alături de traducerea literală s-au aplicat adaptarea și filtrarea culturală, parafrizarea, modularea, schimbul de simbol sau compensarea. S-au folosit și alte combinații de tehnici, precum parafrizarea și modularea, modularea liberă cu schimbul de simbol și parafrizare, parafrizarea cu schimbul de simbol și transpoziție, modularea alături de schimbul punctului de vedere, parafrizarea alături de traducere literală și explicitare, parafrizarea cu naturalizarea și filtrarea culturală, echivalența, schimbul de unitate cu transpoziția și modulația liberă/opțională, traducerea literală alături de transpoziție și filtrare culturală sau schimb de simbol, explicitarea alături de parafrizare, parafrizarea cu modulația liberă și schimbul de unitate, adaptarea culturală cu parafrizarea și transpoziția, parafrizarea cu echivalența și schimbul punctului de vedere, parafrizarea cu modulația liberă și adaptarea culturală, naturalizarea alături de filtrarea culturală, adaptarea culturală și parafrizarea, traducerea literală alături de schimbul de simbol, adaptarea culturală și parafrizarea, filtrarea culturală și modulația,

filtrarea culturală cu parafrizarea și modulația sens-rezultat, naturalizarea alături de adaptarea culturală și echivalență etc.

Putem observa că în traducere este dificil de transpus o realitate culturală, așa încât să fim fideli cititorului prin redarea sensului și mesajului din textul sursă, dar și autorului pentru a nu denatura sau a modifica în vreun fel ceea ce transmite prin textul său. În cazul limbajului licențios, argoului, jargonului traducerea devine dificilă, deoarece se știe cât de complicat este a reda în traducere aceste elemente cultural-istorice, specifice fiecărei țări în parte, pentru că nu există o echivalență totală de termen pe termen. Traducătorii caută și încearcă să redea termenul cel mai apropiat de sensul celui străin, folosindu-se de sinonimie semantică, familie sau câmp lexical și toate instrumentele lingvistice, gramaticale, alături de dicționare explicative, de argou, de sinonime, dicționar spaniol-român, dicționar explicativ spaniol sau de americanisme pentru a realiza o variantă cât mai aproape de perfecțiune.

Așadar, se poate constata cum normele gramaticale peninsulare sunt menținute în limba spaniolă de peste ocean, chiar dacă evoluția ei a fost diferită din cauza influenței limbilor indigene ale marilor Imperii –Incaș, Aztec și Mayaș–, precum și a originii colonizatorilor care erau preponderent din Andaluzia și Extremadura, precum și a imigranților europeni sau a sclavilor negri (în special în zonele de coastă și insulare).

BIBLIOGRAFIE

Texte originale

1. Carpentier, Alejo, *El recurso del método*, ABC, Barcelona, 2004.
2. Carpentier, Alejo, *La consagración de la primavera*, cuarta edición, Siglo Veintiuno de España Editores, Madrid, 1979.
3. Vargas Llosa, Mario, *La ciudad y los perros*, octava edición en Biblioteca de Bolsillo, Seix Barral, Barcelona, 1989.
4. Vargas Llosa, Mario, *La fiesta del Chivo*, Santillana Ediciones Generales, Punto de lectura, Madrid, 2006.

Traduceri

1. Carpentier, Alejo, *Recursul la metodă*, traducere, prefață, tabel cronologic și note de Dan Munteanu, volumul I și II, Editura Minerva, București, 1988.
2. Carpentier, Alejo, *Ritualul primăverii*, traducere și note de Dan Munteanu, Editura Univers, București, 1986.
3. Vargas Llosa, Mario, *Orașul și câinii*, traducere din limba spaniolă de Coman Lupu, Humanitas, București, 1992.
4. Vargas Llosa, Mario, *Orașul și câinii*, traducere din limba spaniolă de Coman Lupu, Editura Humanitas Fiction, București, 2017 [ediție nerevizuită].
5. Vargas Llosa, Mario, *Sărbătoarea Țapului*, traducere de Luminița Voinea-Răuț și Mariana Sipoș, Editura ALLFA, București, 2002.
6. Vargas Llosa, Mario, *Sărbătoarea Țapului*, traducere din spaniolă de Gabriela Ionescu, Humanitas, București, 2014.

Lucrări traductologie

1. Baker, Mona, *In other words. A Coursebook on translation*, Routledge, London/New York, 1992.
2. Bell, Roger T., *Teoria și practica traducerii*, traducere de Cătălina Gazi, Editura Polirom, Iași, 2000.
3. Cowie, A. P., *Phraseology. Theory, Analysis and Applications*, Clarendon Press, Oxford, 1998.

4. Dimitriu, Rodica, *The cultural turn in Translation Studies*, Institutul European, Iași, 2006.
5. Dimitriu, Rodica, *Theories and Practice of Translation*, Institutul European, Iași, 2002.
6. Ene, Daniela Lucia, *Traduttore, traditore. Incursiune în teoria și practica traducerii unităților frazeologice*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2015.
7. Gafton, Alexandru, *De la traducere la normă literară. Contribuția traducerii textului biblic la constituirea vechii norme literare*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2012.
8. Jeanrenaud, Magda, *La traduction là où tout est pareil et rien n'est semblable*, EST – Samuel Trastet Éditeur, București, 2012.
9. Nida, Eugene A., *Traducerea sensurilor*, interviu, traducere și note de Rodica Dimitriu, Institutul European, Iasi, 2004.
10. Rădulescu, Anda, *Bref aperçu des grands courants en traduction: écoles européennes et américaines*, Editura Universitaria, Craiova, 2008.
11. Rădulescu, Anda, *Les cultures roumaines: problèmes spéciaux de traduction*, Editura Universitaria, Craiova, 2010.
12. Vinay, Jean-Paul; Darbelnet, Jean, *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthodes et traduction*, Didier, Paris, 1967.
13. Vîlceanu, Titela, *Translation. The land of the Bilingual*, Editura Universitaria, Craiova, 2003.
14. Wolfram, Wilss, *The science of translation. Problems and methods*, Gunter Harr Verlag Tübingen, Stuttgart, 1982.

Lucrări frazeologie

1. Avădăni, Constanța, *Construcții idiomatice în limbile română și engleză*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2000.
2. Corpas Pastor, Gloria, *Diez años de investigación en fraseología: análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*, Madrid: Iberoamericana; Frankfurt am Main: Vervuert, 2003.

3. Corpas Pastor, Gloria, *Manual de fraseología española*, Editorial Gredos, Madrid, 1996.
4. Pop, Andreea, *Unitățile frazeologice cu termeni religioși în română și spaniolă: o analiză comparativ-contrastivă*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015.
5. Ruiz Garillo, Leonor, *La fraseología del español coloquial*, Ariel, Barcelona, 1998.

Lucrări argou, jargon, limbaj colocvial etc.

1. Baciú Got, Miorița, *Argoul românesc. Expresivitate și abatere de la normă*, ediția a II-a, Editura Corint, București, 2008.
2. Beinhauer, Werner, *El español colocvial*, versión española de Fernando Huarte Morton, tercera edición aumentada y actualizada, Editorial Gredos, Madrid, 1985.
3. Cammarota, Federico, *Vocabulario familiar y del lunfardo*, segunda edición corregida y aumentada co 14 interpretaciones gráficas, A. Peña Lillo – Editor, Buenos Aires, 1970.
4. Coșeriu, Eugen, *Teoria limbajului și lingvistică generală*, ediție în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedica, București, 2004.
5. Coteanu, Ion, *Stilistica funcțională a limbii române: stil, stilistică, limbaj*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1973.
6. Got, Miorița, *Stilistica limbii române*, Editura Fundației România de Măine, București, 2007.
7. Graur, Alexandru; Stati, Sorin; Wald, Lucia (redactori), *Tratat de lingvistică generală*, Editura academiei Republicii Socialiste România, București, 1971.
8. Irimia, Dumitru, *Stilistica limbii române*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2005.
9. Kotschi, Thomas; Oesterreicher, Wulf; Zimmermann, Klaus (eds.), *El español hablado y la cultura oral en España e Hispanoamerica*, Veuert: Frankfurt am Main, Iberoamericana: Madrid, 1996.
10. Milică, Ioan, *Expresivitatea argoului*, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2009.

11. Pabanó, M. F. (editor), *Historia y costumbres de los gitanos*, Montaner y Simón Editores, Barcelona, 1915.
12. Seiciuc, Lavinia, *Un alt fel de a NU spune: eufemism și disfemism în limbile romanice*, Editura Universității "Ștefan cel Mare", Suceava, 2011.
13. Senabre, Ricardo; Rivas, Ascención; Gabaráin, Iñaki (eds.), *El lenguaje de la literatura (siglos XIX y XX)*, Editorial Ambos Mundos, Salamanca, 2004.
14. Spišiaková, Mária, *Cómo hablan los jóvenes de hoy. El habla de los jóvenes mexicanos en Veracruz (estudio monográfico)*, Editura Universității, București, 2011.

Lucrări generale – lingvistică

1. Coșeriu, Eugenio, *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, Institutul de filologie română „A. Philippide”, Iași, 1994.
2. Coșeriu, Eugeniu, *Lección de lingvistică generală*, traducere de Eugenia Bojoga, Editura Arc, Chișinău, 2000.
3. Coșeriu, Eugeniu, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică*, Editura Știința, Chișinău, 1994.
4. Coșeriu, Eugeniu, *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*, Editura Enciclopedică, București, 1997.
5. Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, Editura științifică, București, 1975.
6. Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iasi, 1999.
7. Oișteanu, Andrei, *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură*, Editura Polirom, București, 2016.

Lucrări generale – limba spaniolă din America

1. Bălan-Osiac, Elena, *Lengua, cultura y civilización hispanoamericana: textos y aplicaciones prácticas*, Editura fundației România de mâine, București, 2009.
2. Bartoš, Lubomír, *El presente y el porvenir del español en América*, Universita J.E. Purkyně, Brno, 1970.
3. Menéndez Pidal, Ramón, *Los españoles en la historia*, Espasa-Calpe, Madrid, tercera edición, 1991.

4. Vázquez, Germán; Martínez Díaz, Nelsom, *Historia de América Latina*, SGEL, Madrid, 1990.

Lucrări specifice – limba spaniolă din America

1. Aleza Izquierdo, Milagros; Enguita Utrilla, José María; *El español de América: aproximación sincrónica*, Valencia, Tirant lo Blanch, 2002.
2. Ávila, Raúl; Samper, José Antonio; Ueda, Hiroto; Wotjak, Gerd (coordinador), *Pautas y pistas en el análisis del léxico hispano (americano)*, Madrid / Frankfurt, Iberoamericana / Vervuert, 2003.
3. Bueso Fernández, Isabel; Moreno Cevallos, Nina; Vázquez Fernández, Ruth; Roberto Wingeyer, Hugo, *Diferencias de usos gramaticales entre español peninsular y español de América*, Editorial Edinumen, Madrid, 2007.
4. Cestero Mancera, Ana María; Molina Martos, Isabel; Paredes García, Florentino, *Estudios sociolingüísticos del español de España y América*, Editorial Arcos Libros, Madrid, 2006.
5. Domínguez Hernández, Marlen A. (editor), *La lengua en Cuba. Estudios*, Servizo de Publicaciones e Intercambio Científico, Universidad Santiago de Compostela, 2007.
6. Escobar Risco, Guillermo, *Vocabulario y phrasis en la lengua general de los Indios del Perú, llamada quichua y en la lengua española.*, quinta edición publicada con un prólogo y notas de Guillermo Escobar Risco, Edición del Instituto de Historia de la Facultad de Letras, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Lima, 1951.
7. Frago García, Juan Antonio; Figueroa, Marian Franco, *El español de América*, Servicio de Publicaciones de la Universidad, Cádiz, 2003.
8. Granada, Germán de, *El español en tres mundos. Retenciones y contactos lingüísticos en América y África*, Secretariado de publicaciones Universidad de Valladolid, Valladolid, 1991.
9. Guitarte, Guillermo L., *Siete estudios sobre el español de América*, Universidad Nacional Autónoma de México, México, 1983.

10. Hernández Alonso, Cesar (coordinador), *Historia y presente del español de América*, Editorial Junta de Castilla y León Pabecal, Valladolid, 1992.
11. Jiménez Sabater, Max A., *Más datos sobre el español de la República Dominicana*, primera edición, Ediciones INTEC, Santo Domingo, 1975.
12. Kany, Charles E., *Semántica hispanoamericana*, primera reimpresión, Madrid, Aguilar, traducción del inglés de Luis Escolar Bareño, 1969.
13. Kany, Charles E., *Sintaxis hispanoamericana*, segunda reimpresión, Madrid, Gredos, versión española de Martín Blanco Álvarez, 1994.
14. Lapesa, Rafael, *Historia de la lengua española* [sexta edición corregida y aumentada], Talleres Gráficos Escelicer, S.A. – Canarias, 1965.
15. Lipski, John M., *El español de América*, traducción de Silvia Iglesias Recuero, Ediciones Cátedra, Madrid, 1994.
16. Lope Blanch, Juan M., *Estudios sobre el español hablado en las principales ciudades de América*, Universidad Nacional Autónoma de México, México, 1977.
17. López Morales, Humberto, *La aventura del español en América*, Editorial Espasa Calpe, Madrid, 2005.
18. Malmberg, Bertil, *La América hispanohablante. Unidad y diferenciación del castellano*, traducción de Javier López Facal y Kristina Lindström, Ediciones ISTMO, Madrid, 1966.
19. Martínez González, Antonio (ed.), *Estudios de filología hispánica (Estudios lingüísticos y literarios)*, Granada, 1996.
20. Montes Giraldo, José Joaquín, *Dialectología general e hispanoamericana*, tercera edición, Publicaciones del Instituto Caro y Cuevo, Santafé de Bogotá, 1995.
21. Moreno de Alba, José G., *El español en América*, Fondo de cultura económica, México, 1988.
22. Moreno Fernández, Francisco (ed.), *La división dialectal del español de América*, Universidad de Alcalá de Henares, 1993.

23. Ortiz López, Luis A. (editor), *El Caribe hispánico: perspectivas lingüísticas actuales*, Veuvert: Frankfurt am Main, Iberoamericana: Madrid, 1999.
24. Palacios, Azucena (coordinador), *El español en América. Contactos lingüísticos en Hispanoamérica*, Barcelona, Ariel letras, 2008.
25. Ramírez Luengo, José Luis, *Más allá del océano: una descripción del español en América*, Universidad del Mar de Plata, República Argentina, 2007.
26. Reinheimer Rîpeanu, Sanda; Iacob, Mihai, *Estudios hispánicos, lingüística y didáctica (I)*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2008.
27. Román y Salamero, Constantino, *El castellano actual con un apéndice sobre Hispanoamérica*, L. Bielefelds Verlag, Freiburg i. Breisgan, 1956.
28. Sala, Marius; Munteanu, Dan; Neagu, Valeria; Şandru–Olteanu, Tudora, *El español de América. Léxico*, tomo I, parte segunda, Publicaciones del Instituto Caro y Cuervo LXI, Bogotá, 1982.
29. Vaquero de Ramírez, María, *El español de América I (Pronunciación) y II (Morfosintaxis y Léxico)*, Editorial Arco Libros, Madrid, 1998.
30. Zamora Munné, Juan C.; Guitart, Jorge M., *Dialectología hispanoamericana. Teoría, descripción, historia.*, segunda edición revisada, Ediciones del Colegio de España, Salamanca, 1988.

Lucrări despre autori și opere

1. Acosta, Leonardo, *Música y épica en la novela de Alejo Carpentier*, Editorial Letras Cubanas, Ciudad de La Habana, Cuba, 1981.
2. Arias, Salvador, *Recopilación de textos sobre Alejo Carpentier*, Centro de investigaciones literarias “Casa de las américas”, Ciudad de La Habana, Cuba, 1977.
3. Armas Marcelo, J. J., *Vargas Llosa: el vicio de escribir*, Ediciones Temas de hoy, Madrid, 1991.
4. Carpentier, Alejo, *Ensayos selectos*, Corregidor, Buenos Aires, 2007.

5. Carpentier, Alejo, *Ensayos selectos*, introducción por Celina Manzoni, Ediciones Corregidor, Buenos Aires, 2003.
6. Carpentier, Alejo, *Letra y Solfa. Crónicas sobre cinve (1951–1959)*, prólogo, selecciones e índices Raimundo Respall Fina, Mondadori Narrativa, Madrid, 1990.
7. Carpentier, Alejo, *Visión de América*, Editorial Letras Cubanas, La Habana, 1998.
8. Collard, Patrick, *Cómo leer a Alejo Carpentier*, Ediciones Jucar, Madrid/Gijón, 1991.
9. Donoso, José, *Historia personal del «boom»*, segunda edición, Alfaguara, Santiago de Chile, 2007.
10. Enkvist, Inger, *Las técnicas narrativas de Vargas Llosa*, Romanica Gothoburgensia XXXVI, Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg, 1987.
11. Establier Pérez, Helena, *Mario Vargas Llosa y el Nuevo arte de hacer novelas*, Publicaciones Universidad de Alicante, segunda edición, Alicante, 1998.
12. Fernández Moreno, César, *América Latina en su literatura*, séptima edición, Siglo Veintiuno Editores, México D.F., 1980.
13. Fuentes, Carlos, *La nueva novela hispanoamericana*, cuarta edición, Editorial Cuadernos de Joaquín Mortiz, México D. F., 1974.
14. Giacoman, Helmy F.; Oviedo, José Miguel (editores), *Homenaje a Mario Vargas Llosa. Variaciones interpretativas en torno a su obra*, Artes Gráficas Ibarra: Madrid, L. A. Publishing Company: New York, 1971.
15. Giovannini, Arno, *Entre culturas: Los pasos perdidos de Alejo Carpentier*, Peter Lang, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Paris, Wien, 1991.
16. González Echevarría, Roberto, *Castas de Carpentier*, Editorial Verbum, Madrid, 2008.
17. Granés, Carlos, *La revancha de la imaginación. Antropología de los procesos de creación: Mario Vargas Llosa y José Alejandro Restrepo*, R. B. Servicios Editoriales, Consejo Superior de Investigaciones científicas, Madrid, 2008.

18. Harvey, Sally, *Carpentier's proustian fiction. The influence of Marcel Proust on Alejo Carpentier*, Tamese Book Ltd., London, 1994.
19. Horanyi, Matias (edición a cargo de), *Pensamiento y literatura en América Latina. Memoria del XX Congreso del Instituto Internacional de literatura Iberoamericana*, Budapest, 17–20 de agosto de 1981, Departamento de Español de la Universidad Eötvös Loránd de Budapest, 1982.
20. Kristal, Efraín, *Temptation of the world: the novels of Mario Vargas Llosa*, Vanderbilt University Press, Nashville, 1998.
21. Lafforgue, Jorge, *La ciudad y los perros: novela moral*, „Nueva novela latinoamericana”, Paidós, Buenos Aires, 1969.
22. Márquez Rodríguez, Alexis, *Alejo Carpentier ante la crítica*, Monte Ávila Editores Latinoamericana, Caracas, 2005.
23. Márquez Rodríguez, Alexis, *La obra narrativa de Alejo Carpentier*, Ediciones de la Biblioteca, Universidad Central de Venezuela, 1970.
24. Martín, José-Luis, *La narrativa de Vargas Llosa: acercamiento estilístico*, Editorial Gredos, Madrid, 1974.
25. Oviedo, José Miguel, *Historia de la literatura hispanoamericana*, volumen 3. *Postmodernismo, Vanguardia, Regionalismo* y 4. *De Borges al presente*, Alianza Editorial, Madrid, 2001.
26. Oviedo, José Miguel, *Mario Vargas Llosa: la invención de una realidad*, Barral Editores, Barcelona, 1970.
27. Panamericana Editorial Ltd. (editor), *Alejo Carpentier: selección de ensayos*, Santafé de Bogotá: Panamericana Editorial, 1997.
28. Rodríguez Puértolas, Julio (editor), *Alejo Carpentier: narrativa completa*, Ediciones Akal, Madrid, 2008.
29. Suárez-Galbán Guerra, Eugenio, *Manuel de la Cruz González, artista costarricense exiliado en La Habana*, en Araceli Tinajero (editora), *Exilio y cosmopolitismo en el arte y la literatura hispánica*, Editorial Verbum, México D.F., 2012, pp. 131–133.

30. Tascón, Valentín; Soria, Fernando (dirigido por), *Literatura y sociedad en América Latina*, Editorial San Esteban, Salamanca, 1981.

Dicționare

1. Academia Republicii Populare Romîne, *Dicționarul limbii romîne literare contemporane*, volumul I A–C, volumul al II-lea D–L, volumul al III-lea M–R, volumul al IV-lea S–Z, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1955–1957.
2. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, volumul I A–M, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 2010.
3. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, volumul III I–Pr, Editura Univers Enciclopedic, 2003.
4. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.
5. Asociación de Academias de la Lengua Española, *Diccionario de americanismos*, Santillana, Madrid, 2010, varianta electronică <http://lema.rae.es/damer/>.
6. Balaci, Alexandru, *Dicționar italian – român*, Editura Mondero, București, 1991.
7. Besses, Luis, *Diccionario de argot español o Lenguaje jergal gitano, delincuente profesional y popular*, Sucesores de Manuel Soler, Editores Consejo de Ciento, Barcelona, 1905.
8. Bidu-Vrânceanu, Angela; Călărașu, Cristina; Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana; Mancaș, Mihaela; Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Nemira, București, 2005.
9. Breban, Vasile, *Dicționar al limbii române contemporane de uz curent*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980.
10. Bulgăr, Gh., *Dicționar de sinonime*, Editura Palmyra, București, 2000.

11. Bulgăr, Gh.; Constantinescu-Dobridor, Gh., *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, Editura Saeculum I.O., București, 2000.
12. Calciu, Alexandru; Samharadze, Zaira, *Dicționar spaniol-român*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
13. Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum I.O., București, 2007.
14. Colin, Jean-Paul, *Dictionnaire de l'argot*, Editions Larousse, Paris, 1994.
15. Coteanu, Ion; Seche, Luiza; Seche, Mircea, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, Editura Enciclopedic Gold, 2009.
16. Degregori, Fedor Larco, *Diccionario de Jeringa peruana*, primera edición, Popular Academia Peruana, Editado por Publicidad Causa, Lima, Perú, 2000.
17. *Diccionario de la Real Academia Española*, Edición del Tricentenario, vigesimotercera edición, 2014, varianta electronică <http://dle.rae.es/>.
18. Dima, Eugenia (coordonator), *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc & Gunivas, Geneva, 2007.
19. *Dizionario della Lingua Italiana*, Edizione online tratta da: il Sabatini Coletti, RCS Libri S.p.a.–Div. Education, Milano, 2011, varianta electronică http://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/.
20. *English Oxford Dictionaries*, Oxford University Press, 2017, varianta online: <https://en.oxforddictionaries.com>.
21. Fitch, Roxana, *Jergas de habla hispana. El diccionario más completo de coloquialismos del español de España y de América*, primera edición, Editor BookSurge, LLC, North Charleston, South Carolina, 2006.
22. Haensch, Günther; Werner, Reinhold, *Nuevo diccionario de americanismos. Tomo I: Nuevo diccionario de colombianismos / Tomo II: Nuevo diccionario de argentinismos / Tomo III: Nuevo diccionario de*

- uruguayismos*, Instituto Caro y Cuervo, Santafé de Bogotá, 1993.
23. Instituto de Literatura y Lingüística de la Academia de Ciencias de Cuba, *Diccionario de la literatura cubana*, Editorial Letras cubanas, Ciudad de la Habana, Cuba, 1980.
 24. Institutul de lingvistică din București al Academiei Republicii Populare Române, *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1958.
 25. León, Víctor, *Diccionario de argot español y lenguaje popular*, primera edición, Alianza Editorial, Madrid, 1980.
 26. Litera Internațional, *Noul dicționar explicativ al limbii române*, CD-Rom, Editura Litera Internațional, București, 2002.
 27. Marcu, Florin; Maneca, Constant, *Dicționar de neologisme*, ediția a 3-a, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1986.
 28. Olivera Bravo, José-Luis, *Diccionario de Argot y del Lenguaje Informal (jergas carcelarias, de la delincuencia, de la mendicidad, del deporte, de la tauromaquia, de la prostitución, sexual, etc. y lenguajes de Alemania y caló o gitano)*, R.P.I de Madrid, Propiedad del autor y de sus editores, Made in SUA, Columbia SC, 26 January 2018, ISBN – 9781520508443.
 29. Pichardo, Esteban, *Diccionario provincial casi razonado de voces y frases cubanas*, Editorial de Ciencias Sociales, La Habana, 1985.
 30. Pisot, Rafael; Mahalu, Loreta; Teodorovici, Constantin, *Dicționar spaniol-român de expresii și locuțiuni*, Polirom, 2002.
 31. Șăineanu, Lazăr, *Dicționar universal al limbei române*, edițiunea a VI-a, Editura „Scrisul românesc” SA, Craiova, 1929.
 32. Sánchez, Aquilino (editor), *Gran diccionario de uso del español actual*, Sociedad General Española de Librería, Madrid, 2001.
 33. Sanmartín Sáez, Julia, *Diccionario de argot*, Espasa Calpe, Madrid, 1998.

34. Scriban, August, *Dicționarul limbii românești (etimologii, înțelesuri, exemple citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, Iași, 1939.
35. Seche, Luiza; Seche, Mircea, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, Editura Republicii Socialiste România, București, 1982.
36. Țânțaș, Viorel Horea, *Dicționar de pușcărie. Limbajul de argou al deținuților din România*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2007.
37. Villarín García, Juan, *Diccionario de argot*, Ediciones Nova S.A., Madrid, 1979.
38. Volceanov, George, *Dicționar de argou al limbii române*, Editura Niculescu, București, 2007.

Enciclopedii

1. Alonso, Martín, *Enciclopedia del idioma. Diccionario histórico y moderno de la lengua española (siglos XII al XX), etimológico, tecnológico, regional e hispanoamericano*, tomo I letras A–CH y tomo II letras D–M, Aguilar, Madrid, 1958.

Articole

1. Allan, Keith; Burrige, Kate, *Euphemism, Dysphemism, and Cross-Varietal Synonymy*, La Trobe Papers in Linguistics, vol. I, 1988, www.latrobe.edu.au/linguistics/LaTrobePapersinLinguistics, consultat la 12 iunie 2017.
2. Álvarez Vita, Juan, *Apuntes y reflexiones sobre los peruanismos en el contexto de la lengua general española*, en „Actas del I Congreso Internacional sobre el español y la cultura hispánica en Japón 1, 2 y 3 de octubre de 2013”, Publicaciones del Instituto Cervantes de Tokio, Tokio, 2013, pp. 39–53, http://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/publicaciones_centros/tokio_2013.htm, consultat la 11 iunie 2017.

3. Arias Cortés, Diego, *El ser focalizador en el español hablado de ciudad Bolívar*, en la revista “Lingüística y literatura”, número 65, año 2014, pp. 15–36.
4. Calviño Iglesias, Julio, *Alejo Carpentier: «El recurso del método»*. *El habla del Primer Magistrado*, en „Boletín de la Asociación Europea de los Profesores de español, año XV, número 29, otoño 1983, Impreso en Unigraf, Madrid, pp. 73–84.
5. Conde, Oscar, *El lunfando en la literatura argentina*, en Revista de la Escuela de Letras „Gamma”, Facultad de Filosofía y Letras, Universidad El Salvador, Buenos Aires, año XXI, número 47, 2010, pp. 224–247, în format electronic <https://p3.usal.edu.ar/index.php/gamma/article/view/59/122>, consultat la 11 iunie 2018.
6. Corpas Pastor, Gloria, *En torno al concepto de colocación*, en Euskaltzaindia, „Euskera 2001”, colección Euskera aldizkaria, XLVI, 1, Real Academia de la lengua vasca, Bilbao, 2002, pp. 89–108, <http://www.euskaltzaindia.eus/dok/euskera/11643.pdf>, consultat la 14 iunie 2017.
7. Diez Canseco Carranza, Jesús José *Estructuras lexemáticas en términos jergales de titulares de diarios populares limeños que llegan a Trujillo, Perú*, en UCV – „Scientia” („Revista científica de la Universidad César Vallejo-Trujillo”), Publicaciones de la Universidad César Vallejo, volumen 2, número 1, Perú, 2010, pp. 125–134, <http://revistaucv-scientia.blogspot.ro/2011/05/comite-editorial-indice%20index.html>, consultat la 11 iunie 2017.
8. Fernández Vitores, David, *El español: una lengua viva. Informe 2016*, Dirección y coordinación Dirección Académica del Instituto Cervantes, Departamento de Comunicación Digital del Instituto Cervantes, <http://www.cervantes.es/imagenes/File/prensa/EspanolLenguaViva16.pdf>, consultat la 09 aprilie 2017.
9. Fernández, Teodosio, *El intelectual latinoamericano ante la revolución: Alejo Carpentier y La consagración de la primavera*, en revista EPOS, Universidad Nacional de Educación a Distancia, Facultad de Folología, Madrid,

España, año 2014, número 30, (Ejemplar dedicado a: Miguel Angel Pérez Priego y José María Lucas), pp. 173–184,

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4880083>

, consultat la 28 mai 2018.

10. Gallud Jardiel, Enrique, *El eufemismo como instrumento de manipulación social*, en la revista “Comunicación y Hombre”, número 1, 2005, Universidad Francisco de Vitoria, Madrid, pp. 121–129, <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1392816>, consultat la 12 iunie 2017.
11. Gnutzmann, Rita, *La consagración de la primavera: historia y ficción*, en *Anales de literatura hispanoamericana*, número 5, Editorial de la Universidad Complutense, Madrid, 1986, pp. 169–185.
12. Hristea, Theodor, *Contribuții la studiul etimologic al frazeologiei românești moderne*, în revista „Limba română”, XXVI, numărul 6, 1977, Editura Academiei Republicii Socialiste Romania, București, pp. 587-598.
13. Jansen, Andre, *¿Es La consagración de la primavera (1978) la obra maestra de Alejo Carpentier?*, en Giuseppe Bellini (editor), *Actas del Séptimo Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, Venecia 22-27 de agosto de 1980, Roma, Bulzoni, 1982, pp. 591–601.
14. Lovón Cueva, Marco Antonio, *Peruanismos en las obras literarias de Mario Vargas Llosa*, en Boletín de la Academia Peruana de la lengua, volumen 53, número 53, enero – junio 2012, Lima, Perú, în format electronic <http://www.academiaperuanadelalengua.org.pe/boletines/item/32-boletin-53-academia-peruana-de-la-lengua>, consultat la 11 iunie 2017.
15. Navarro Carrasco, Ana Isabel, *América y la Academia: americanismos que faltan en el DRAE-01*, en „Revista de Investigación Lingüística”, volumen 14: *Lenguaje, mente y cerebro*, 2011, Universidad de Murcia, pp. 215–245, <http://revistas.um.es/ril/issue/view/10671>, consultat la 11 iunie 2017.

16. Pérez Blanco, Lucrecio, «*La consagración de la primavera*», de *Alejo Carpentier, canto a la revolución cubana*, en Boletín Millares Carlo, Universidad Nacional de Educación a distancia, Gran Canaria, España, número 2, 1980, pp. 261–286.

Surse online

1. <http://es.globedia.com/brasil-cambia-color-mapa-politico-america-latina>, consultat la 18 iunie 2018.
2. <http://latinamerica hoy.es/2012/07/27/independencia-america-latina/>, consultat la 16 mai 2017.
3. http://main.radioromaniacultural.ro/luminita_voina_raut_la_nascut_in_romania-11581, consultat la 21 martie 2019.
4. http://media.lit.uaic.ro/scoala_doctorala/DOCUMENTE/CV%20drd.18/sept/CV%20Coman%20Lupu.pdf, consultat la 20 martie 2019.
5. <http://web.frl.es/DA.html>, consultat la 20 mai 2018.
6. <http://worldlifetimejourneys.com/ro/america-centrala-ro.html>, consultat la 10 mai 2017.
7. <http://worldlifetimejourneys.com/south-america-map.html>, consultat la 10 mai 2017.
8. http://www.cubaliteraria.cu/monografia/grupo_minorista/declaracion.html, consultat la 31 august 2016.
9. <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A26604/pdf>, consultat la 30 octombrie 2018.
10. http://www.ecured.cu/Grupo_Minorista, consultat la 31 august 2016.
11. <http://www.elcultural.com/revista/letras/La-fiesta-del-chivo/18306>, consultat la 20 mai 2018.
12. <http://www.elcultural.com/revista/letras/La-fiesta-del-chivo/18306>, consultat la 20 iunie 2017.
13. <http://www.enterato.com/sabrina-roman-presento-libro-nuestras-lagrimas-saben-mar/>, consultat la 20 mai 2018.
14. <http://www.latinartmuseum.com/trujillo.htm>, consultat la 20 iunie 2017.
15. <http://www.latinartmuseum.com/trujillo.htm>, consultat la 20 mai 2018.

16. <http://www.lecturalia.com/autor/78/mario-vargas-llosa>, consultat la 02 septembrie 2016.
17. <http://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v14/macias.htm>, consultat la 20 mai 2018.
18. <http://www.monografias.com/trabajos25/vargas-llosa/vargas-llosa.shtml>, consultat la 02 septembrie 2016.
19. <http://www.monografias.com/trabajos81/analisis-obra-fiesta-santo-domingo/analisis-obra-fiesta-santo-domingo2.shtml>, consultat la 28 mai 2018.
20. http://www.mundolatino.org/cultura/vargasllosa/vargasllosa_1.html, consultat la 02 septembrie 2016.
21. <http://www.mvargasllosa.com/biblio.htm>, consultat la 02 septembrie 2016.
22. <http://www.revista110.online/>, consultat la 20 mai 2018.
23. <https://acedtraduceri.ro/argoul-in-traduceri/>, consultat la 30 octombrie 2018.
24. <https://pen-international.org/es/>, consultat la 20 mai 2018.
25. <https://pen-international.org/who-we-are/history/pen-presidents>, consultat la 20 mai 2018.
26. <https://rightwords.ro/autori/biografie/mariana-sipos>, consultat la 21 martie 2019.
27. https://ro.wikipedia.org/wiki/Lumini%C8%9Ba_Voina_R%C4%83u%C8%9B, consultat la 21 martie 2019.
28. <https://www.britannica.com/biography/Mario-Vargas-Llosa>, consultat la 02 septembrie 2016.
29. <https://www.diariolibre.com/opinion/lecturas/nuestras-lagrimas-saben-a-mar-EE5053512>, consultat la 20 mai 2018.
30. https://www.ecured.cu/La_fiesta_del_chivo, consultat la 20 mai 2018.
31. <https://www.ethnologue.com/language/spa>, consultat la 25 mai 2018.
32. <https://www.ethnologue.com/statistics/size>, consultat la 25 mai 2018.
33. <https://www.fitralit.ro/28-05-2017-despre-traducerea-literara/>, consultat la 30 octombrie 2018.

34. <https://www.hotnews.ro/stiri-cultura-19361624-hispanistul-dan-munteanu-colan-prezinta-ultimul-sau-volum-madrid.htm>, consultat la 20 martie 2019.
35. https://www.imdb.com/title/tt0382271/?ref =nv_sr_2, consultat la 20 mai 2018.
36. https://www.imdb.com/title/tt1612716/?ref =nv_sr_3, consultat la 20 mai 2018.
37. https://www.imdb.com/title/tt2707408/?ref =nv_sr_1, consultat la 20 mai 2018.
38. https://www.imdb.com/title/tt4682788/?ref =nm_film_act_5, consultat la 20 mai 2018.
39. https://www.imdb.com/title/tt8714904/?ref =nv_sr_2?ref =nv_sr_2, consultat la 20 mai 2018.
40. <https://www.lesbelleslettres.com/livre/3357-ecrits-sur-la-traduction>, consultat la 20 aprilie 2018.
41. <https://www.monografias.com/docs/Analisis-literario-la-fiesta-del-chivo-P324ECZMY>, consultat la 20 mai 2018.
42. https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2010/vargas_llosa-bio_sp.html, consultat la 02 septembrie 2016.
43. <https://www.revistaojo.com/2018/05/27/la-fiesta-del-chivo/>, consultat la 20 iunie 2018.
44. <https://www.youtube.com/watch?v=Q5uXJ6hPua4>, interviu dat la postul de televiziune dominican „Revista 100” de către Sabrina Román, consultat la 20 mai 2018.